

d'un brutal atemptat el 1977— o *Por Favor*; i 1982-1992, la dècada de la «normalització» democràtica, marcada per un relatiu reflux, la contracció dels intents en català, l'aparició de suplementos humorístics a la premsa diària i la «promiscuïtat» amb els mitjans audiovisuals. Aquesta part es tanca amb unes conclusions plenes d'idees interessants que potser demanarien un tractament menys telegràfic, i uns útils quadres censals i cronològics.

La segona part, ordenada cronològicament segons les dates d'aparició, descriu i història breument les revistes seguint un criteri impressionista, establint l'autor uns centres d'interès que poden variar segons els casos. Aquí es recullen declaracions d'intencions, manifestacions dels implicats, episodis rellevants, alguna nòmina de col·laboradors, etc. En general l'extensió procura ser proporcional a la importància de la publicació. Aquesta part, la més llarga de l'obra, permet espigolar curiositats molt fàcilment i també la consulta especialitzada.

Finalment, la tercera part conté l'aportació més estrictament hemerogràfica, amb una relació de les fitxes tècniques de cada revista estudiada (45 si comptem revistes i suplementos). El model de fitxa utilitzat és el convencional (a partir de la

proposta clàssica de J. Kayser), però tractat amb una notable generositat.

Tot i que l'autor, després de destacar la manca d'estudis especialitzats, elogia la migrada tradició catalana existent, el cert és que ell va prou més enllà del que s'havia fet fins avui, a excepció, potser, dels treballs de Lluís Solà, que també eren resultat de moltes hores d'hemeroteca i de lectura exhaustiva de les publicacions. I això, en estudis d'història de la premsa, és tan decisiu que no hi ha filigrana metodològica que ho pugui reemplaçar.

Roglan ha fet un llibre informat, polit i agradable. Ha trobat un bon punt d'equilibri entre la divulgació, la catalogació i la història, que s'adiu proporcionadament amb la naturalesa i la importància de l'objecte d'estudi tractat. El resultat em sembla força rodó. Sens dubte, propiciat perquè Joaquim Roglan ha anat prenent aquella actitud i aquella distància periodística i intel·lectual òptimes que de vegades assoleixen alguns veterans: una mica de treballat escepticisme, un punt d'experta sorneguèria, una cullerada de compromís malgrat les garrotades rebudes, i aquella lleugera i imprescindible «pàtina» d'il·lusió i afecte pels papers i per les coses de l'ofici.

Joan Manuel Tresserras

COSTA I FERNÁNDEZ, Lluís

La dictadura de Primo de Rivera (1923-1930). Comunicació i propaganda a les comarques gironines

Barcelona: Rafael Dalmau editor, 1995

Col·lecció «Camí Ral», 8.

El primer reial decret de la dictadura militar de Primo de Rivera fou el decret contra el separatisme amb una decidida vocació de perseguir la llengua i la cultura catalana per a sorpresa de la Lliga i d'altres conservadors catalans amb un preàmbul del que faran Franco i Cambó el 1939. Certament, la vinculació de la

monarquia al genocidi motivà el bandejament d'aquesta el 1931 quan, arran del pacte de Sant Sebastià, republicans espanyols i catalanistes de tot tipus facin front comú per restablir la democràcia parlamentària. Dins Catalunya, Girona vivia amb naturalitat la llengua i sense conflictes hi havia una convivència entre polí-

tics, clergues, militars i civils. Amb Primo de Rivera els governadors civils treiren la sempre inhòspita agressivitat i intentaren anul·lar l'idioma català de forma violenta del seu ús públic. El mes següent al cop d'estat Antoni Rovira i Virgili publica un article a *La Publicitat*, on de forma el·lípica pel seu periodisme tan clar manifesta indirectament, citant Unamuno i a través de dobles cites, com el directori vol acabar amb l'esperit català en la persecució de la llengua.

L'arxiver de Begur, historiador de la premsa en aquesta seva tesi doctoral, ens ofereix, per tant, els trets específics de la repressió a Girona en un treball impecable, que ofereix una notable visió de les estratègies i finalitats que davant la premsa i el catalanisme tenia Primo de Rivera.

L'estudi, a més d'oferir un reguitzell de dades increïbles sobre l'abast de la repressió —sermons, publicitat, etc.—, que violentà la naturalitat de l'ús lingüístic, penetra en aspectes tan suggerents com la reglamentació i aplicació de la normativa de premsa, la voluntat política de la Dictadura envers el catalanisme, les relacions del poder polític amb la població gironina, l'articulació i implantació del partit oficialista creat per Primo, la situació de la premsa amb la limitació de continguts, etc., tot un panorama prou suggerent per conèixer aspectes sovint oblidats com la recepció del periodisme a més, naturalment, dels continguts, la censura, etc., que el configuren com un model prou interessant de monografia temàtica referida a una zona geogràfica i del qual podem conèixer aspectes rellevants de la globalitat del període històric.

Un primer, i força extens, capítol s'ocupa del primoriverisme i la premsa a través de l'estratègia propagandística de la Dictadura i el control de l'opinió mitjançant la censura, aspectes ben estudiats d'altra banda, per diverses monografies ben conegudes. Costa s'endinsa en el veritable corpus de l'obra: les relacions i efectes del poder civil provincial, els governadors

civils i militars, delegats governatius, alcaldes, amb els mitjans de comunicació, dividint el treball en els blocs següents: representants del Govern central, reforma de l'Estat, lluita pel poder a l'Administració central, Dictadura i catalanisme, Dictadura i periodisme, per tancar amb la contradicció del règim i la societat a través de la visió estructural de la societat gironina i els mitjans periodístics. Tanca l'estudi un conjunt d'il·lustracions, bibliografia, índex onomàstic i de capçaleres..., que fan del treball un instrument assequible de consulta puntual.

La qualitat de la tesi és notable; la quantitat de dades, per a la història del periodisme català, per a la història de Girona, etc., és també rellevant i ofereix una pauta metodològica de la vinculació entre període històric i zona geogràfica que ens indica els buits que tenim encara en el coneixement del nostre passat: *Comunicació a Tarragona a la Guerra Civil, La premsa del front, La premsa a les comarques gironines durant la Segona República*, etc., podrien ser alguns títols d'aquestes encara no nades obres. L'aportació de Lluís Costa ofereix, doncs, nous camins en un aspecte que serà estudiat profusament al segle XXI per conèixer a fons el segle present: la comunicació com a pauta de comportament social i com a element de formació de mentalitats. L'historiador i arxiver gironí mostra dualitats en lluita com lerroxisme-catalanisme, poder central-societat civil, premsa-milícia..., en una dinàmica de presentació eixerida i àgil sense caure en l'enfarfegament textual que hauria condicionat l'obra a una difícil lectura. Tot i l'extensió, quatre-centes pàgines, referides a un marc cronològic i geogràfic, ben concret, la varietat en la presentació de la formulació temàtica tractada fa del text un conjunt prou apreciable de monografia que transcendeix el seu estricte marc per esdevenir obra històrica d'interès general.

Josep M. Figueres